

Antrenörlerin Sportmenlik Öz-Yeterliği: Ölçek Geliştirme Çalışması

Coach Sportsmanship Self-Efficacy: Scale Development Study

Araştırma Makalesi / Research Article

 İsmail AKTAŞ¹

 Gülfem SEZEN-BALÇIKANLI²

¹ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, VAN

² Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, ANKARA

Sorumlu Yazar / Corresponding Author

Dr. Öğr. Üyesi, İsmail AKTAŞ

ismailaktas@yyu.edu.tr

Geliş Tarihi / Received : 11.08.2022

Kabul Tarihi / Accepted : 16.10.2022

Yayın Tarihi / Published : 30.04.2023

Etik Bilgilendirme / Ethical Statement

Bu araştırma, Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 19.04.2022 tarih ve 2022 - 539 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

DOI: 10.53434/gbesbd.1160927

Öz

Sporun bütün paydaşları oyunun rekabetçi doğasının neden olduğu gerilimlere ve dramatik yankılanmalara tepki verirken yüzleşmeleri gereken birçok benzersiz ahlaki zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu paydaşların en önemlileri oyunun içinde yer alan sporcular ve oyuna ve sporculara rehberlik eden antrenörlerdir. Bu bağlamda sportmenlik anlayışı, oyunun en önemli otoritesini temsil eden antrenörlerin ahlaki perspektiften değerlendirilebilmesini mümkün kılan önemli parametreler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla mevcut araştırmada bu değerlendirmeye olanak sağlayan bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırma, ölçeğin faktör yapısını (1. Çalışma, AFA n=314 DFA n=172) ve yapı geçerliliğini (2. Çalışma n=378) test etmek için iki çalışma ile yürütülmüştür. Sonuçlar, ölçeğin 4 faktör altında birleşen 24 maddeden oluştuğunu ayrıca madde ve faktör istatistiklerinin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra korelasyon analizi sonuçları, ilgili yapının antrenörlerin mesleki yaşantılarında karşılaşılabileceği olası ahlaki ve sosyal durumlarda tepkilerini değerlendiren bazı özelliklerle (kolektivizm, uyumluluk, empatik düşünce, ahlaki kimlik) ilişkili olduğunu göstermektedir. Ölçülebilir hale dönüştürülen bu yapının, spor bilimleri alanının ilgili literatürüne katkı sağlamasının yanı sıra antrenörlük seminerleri düzenleyen kurumlara da rehberlik edeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Antrenör, Sportmenlik, Öz-Yeterlik, Ölçek geliştirme

Abstract

Because of the competitive nature of the sport, all stakeholders experience many unique moral challenges, during to respond to the tensions and dramatic repercussions. Athletes take part in the competitions, and the coaches, guide the athletes and competitions, are forming the most important component of the stakeholders. Sportsmanship is among the important parameters that make it possible to evaluate the coaches, who represent the most important authority of the game, from a moral perspective. Therefore, in the present study, it was aimed to develop a scale that allows this evaluation. The research was conducted with two studies to test the factor structure (study 1-EFA n=314 CFA n=172) and construct validity (study 2 n=378). The results show that the scale consists of 24 items united under 4 factors and that the item and factor statistics are valid and reliable. In addition, the results of the correlation analysis show that the structure is related to some characteristics (collectivism, Agreeableness, empathic concern, moral identity) that evaluate the reactions of the coaches in possible moral and social situations that they may encounter in their professional lives. It is thought that this structure, which has been transformed into a measurable form, will contribute to the relevant literature in the field of sports sciences, as well as guide the institutions that organize coaching seminars.

Keywords: Coach, Sportsmanship, Self-Efficacy, Scale development

Giriş

Spor ortamında ahlaki karakterin temel prensiplerini geride bırakmak için hiçbir neden yoktur. Ancak günümüzde, sporun her düzeyinde karşılaşılan en önemli sorunlardan birisi uygun-suz davranışların kontrol edilemez yaygınlığıdır. Artık spor dünyasında; skandallar, doping, haksız rekabet, şiddet, saygısızlık gibi birçok olumsuz davranış önlenemez hatta beklenen bir norm haline gelmiştir. Maalesef sporun ticari bir zemine oturtularak etkileyici bir unsur haline dönüşmesi hem spor ahlakına hem de genel ahlaka aykırı davranışlar için bütün paydaşlara mazeret sunmaktadır. Bu durum, bireyin çok yönlü gelişimine fayda sağlaması beklenen sporu amacının tersi bir pozisyona düşürmektedir. Bu bağlamda sporun bütün paydaşlarının bu kaygılı durumun önüne geçmek için sorumlulukları vardır. Bu paydaşlardan en önemlilerinden birisinin ise antrenörler olduğu düşünülmektedir. Çünkü antrenörler, sporcuların tüm gelişimlerinden sorumlu oldukları için saha içinde ve saha dışında sergilenen bütün eylemlerin asıl aktörleridir. Dolayısıyla sporun arzulanan ahlaki beklentilerini karşılamada antrenörlerin yükümlülükleri vardır.

Sporun antisosyal davranışlara neden olabileceği araştırmacılar tarafından sorgulanmış olsa da (Boardley ve Kavussanu, 2009; Kavussanu, Seal ve Phillips, 2006; Sezen-Balçıkınlı, 2009, 2014) doğru yönlendirmelerle gerçekleştirilen uygulamaların sosyal ve ahlaki gelişim için önem arz ettiği vurgulanmaktadır (Vidoni ve Ulman, 2012). Bu noktada antrenör sürecin olası mimarıdır. Araştırmalar, antrenörlerin olumlu motivasyonel ve ahlaki iklim yarattıklarında ve etik davranış modellediklerinde sporcuların ahlaki davranış ve tutumlarında gelişim gösterdiğini göstermektedir (Hamilton ve LaVoi, 2017, 2020). Dolayısıyla antrenörlerin sportmenlik anlayışlarının sporun gerçek ruhunun topluma yansımaları için önemli bir parametreyi ifade ettiği düşünülmektedir.

Yapılan birçok araştırma sporda ahlaki davranış ve tutumlarda antrenörün önemine işaret etmektedir (Bolter, Kipp ve Johnson, 2018; Hardman, Jones ve Jones, 2010; Kavussanu, 2008; Spruit, Van Vugt, Van Der Put, Van Der Stouwe ve Stams, 2016). Özellikle sportmenlik bağlamında antrenörün hem kendi davranışları ile örnek olması hem de uygun yönlendirmelerle sporculara olumlu davranış kazandırması arzu edilen spor ortamlarının oluşmasına katkı sunmaktadır. Çünkü antrenörün sporcuların duyguları üzerinde çok fazla kontrole sahip olması onu sportmenlikte önemli bir faktör haline getirmektedir. Antrenörün sportmenlikle ilgili tutum ve davranışları sadece sporcular özelinde değil aynı zamanda oyun, rakip, müsabaka yetkilileri gibi oyunun bütün paydaşları ile ilgilidir (Clifford ve Feezell, 2010). Dolayısıyla sportmenlik, antrenörler için çok yönlü ve kapsamlı bir süreci ifade etmekte ve yeterliğin en önemli belirteci olan öz-yeterlik bu anlayışı değerlendirebilmek için önemli bir değişken olarak düşünülmektedir.

Bandura (1977a) öz-yeterlik teorisini, yetkinlik beklentisi ve sonuç beklentisi olarak iki temel unsura dayandırmaktadır.

Yetkinlik beklentisi, bireyin bir eylemi gerçekleştirebilme kapasitesine ilişkin inancını temsil ederken, sonuç beklentisi bireyin, bu eylemin yaratacağı olası sonuca ilişkin yargısını ifade etmektedir. Bu iki beklenti türünün, bireyin bir davranışı sergileme girişimini yordamada etkili unsurlar olduğu belirtilmektedir. Çünkü davranış, birçok değişkenin bir fonksiyonudur (Schunk, 1991). Antrenör öz-yeterliğinin; oyuncu gelişimi, performans, ikili ilişkiler, motivasyon güven, oyun yeteneği ve antrenörün kendi gelişimi gibi birçok unsurla ilişkili bir yapıda olduğunu söylemek mümkündür (Boardley, 2018; Ciairano, Gemelli, Molinengo ve Musella, 2007; Feltz ve Lirgg, 2001; Jackson ve Beauchamp, 2010; Lirgg, Dibrezzo ve Smith, 1994). Feltz ve arkadaşları (1999) antrenör yeterliği olarak inceledikleri bu kavramı antrenörlerin, sporcuların öğrenmelerini ve performanslarını etkileyebilme kapasitelerine ilişkin inançları olarak tanımlamaktadır. Araştırmacılar Bandura'nın araştırmalarına ve öğretmen öz-yeterliği araştırmalarına dayanarak antrenörlük yeterliğinin dört boyuttan (*motivasyon yeterliği, teknik yeterlik, oyun stratejisi yeterliği, karakter oluşturma yeterliği*) oluştuğunu belirtmektedir. Bu kavramsal yapı her ne kadar antrenörün bütünsel yeterliğini ifade etse de öz-yeterliğin durum ve görevle alakalı olduğu gerçeğinden yola çıkarak bazı durumlar özelinde antrenör öz-yeterliğinin farklı değerlendirmelere sahne olabileceği düşünülmektedir. Bu alanlardan birisi de antrenörün sportmenlik öz-yeterliğidir. Ancak konuya ilişkin ölçme araçları, antrenörün sportmenlik öz-yeterliğini belirleme aşamasında ne yazık ki yetersiz kalmaktadır.

Literatür incelendiğinde antrenör-sportmenlik üzerine yapılan çalışmaların daha çok sporcu bakış açısı ile değerlendirildiği görülmektedir. Çünkü ilgili literatürdeki ölçme araçlarının bu değerlendirmeye olanak sunduğu anlaşılmaktadır (Bolter ve Weiss, 2013; Sezen-Balçıkınlı, Aktaş ve Sezen, 2018). Antrenörlerin ahlaki tutum ve davranış ekseninde kendilerini değerlendirdiği çalışmaların genellikle nitel araştırmalar olduğu görülmektedir (Hamilton ve LaVoi, 2020; Higham, Newman, Stone ve Rumbold, 2021; Romand ve Pantaléon, 2007). Sınırlı sayıda nicel çalışmaların ise antrenörlerin ahlaki tutum ve davranışlarının bazı ölçeklerin alt boyutları ile (Feltz, Chase, Moritz ve Sullivan, 1999; Myers, Wolfe ve Feltz, 2005; Tsozbatzoudis, Daroglou, Zahariadis ve Grouios, 2003) ve bazı çalışmalarda da araştırmacılar tarafından hazırlanan sorular eşliğinde değerlendirildiği görülmektedir (Shields, Bredemeier, LaVoi ve Power, 2005). Bu değerlendirmeye olanak sunan ölçme araçları incelendiğinde ise Feltz ve diğerleri (1999) tarafından geliştirilen ve Myers ve diğerleri (2005) tarafından tekrar değerlendirilen Antrenör Yeterlik Ölçeği (Coaching Efficacy Scale) dikkat çekmektedir. Ölçek genç sporcularla çalışan antrenörler kapsamında geliştirilmiştir. Ancak hem genç sporcular ile çalışan hem de profesyonel düzeyde sporcular ile çalışan antrenörlerin sportmenlik bağlamında kendilerini değerlendirebileceği çok yönlü bir ölçme aracına ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma ile hem ulusal hem de uluslararası litera-

türde oldukça ihtiyaç duyulan bir ölçek geliştirilerek, antrenörlerin sportmenlik ile ilgili yeteneklerine ve yeterliklerine olan yargılarının değerlendirilebilmesi amaçlanmıştır.

1. Çalışma (Faktör Geçerliliği)

Yöntem

Bu araştırmada antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliliğinin kavramsal alt yapısı oluşturularak bu yapının değerlendirilebilmesine olanak sağlayan bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırma iki çalışma yürütülmüştür. Öz-yeterliliğin her amaca yönelik bir ölçüsü olmadığı için (Bandura, 2006) ilk çalışmada antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliliği kavramsallaştırılarak faktör geçerliliği test edilmiştir. İkinci çalışmada Bandura'nın (2006) öz-yeterlilik ölçeklerine yönelik önerileri dikkate alınarak antrenörlerin bazı mesleki ve ahlaki özellikleri eşliğinde ölçeğin yapı geçerliliği test edilmiştir.

Katılımcılar

Araştırmanın ilk bölümünde açıklayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için iki farklı örneklemden veri alınmıştır. AFA için belirlenen örneklem grubu, ilgili literatürün önerileri doğrultusunda ($n > 300$ De Vellis, 2017; Nunnally ve Bernstein, 1994; Worthington ve Whittaker, 2006) 314 antrenörden oluşmaktadır. DFA için ise 172 antrenörden veri alınmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Değişkenler	Faktör geçerliliği		Yapı geçerliliği
	AFA (N=314) %	DFA (N=172) %	(N=378) %
Cinsiyet			
Erkek	69.7	68.6	63.5
Kadın	30.3	31.4	36.5
Yaş	Ort= 37.86	Ort= 38.22	Ort= 38.05
Eğitim düzeyi			
Lise	7.6	7.0	6.1
Lisans	67.5	65.7	66.7
Lisansüstü	24.8	27.3	27.2
Antrenörlük deneyimi (yıl)	Ort= 10.31	Ort= 11.02	Ort= 10.99
Branş			
Futbol	32.7	20.4	18.5
Basketbol	20.4	17.4	15.6
Voleybol	13.4	7.0	12.7
Hentbol	9.6	11.6	6.1
Diğer	23.9	43.6	47.1
Şu an çalıştırılan grup			
Amatör kulüp	37.6	43.6	47.3
Profesyonel kulüp	46.8	40.1	38.1
Spor okulu	15.6	16.3	14.6
Sporculuk deneyimi			
Yok	3.2	3.5	5.0
Amatör	36.6	40.1	40.5
Profesyonel	60.2	56.4	54.5
Antrenörlük lisans eğitimi aldınız mı?			
Evet	34.7	32.0	33.3
Hayır	65.3	68.0	66.7

AFA'nın uygulandığı grubun 219'u erkek 95'i kadın antrenörden oluşmakta ve grubun yaş ortalaması 37.86 olarak izlenmektedir. Yaklaşık 10 yıllık mesleki deneyime sahip grupta birçok branştan antrenör yer alırken grubun çoğunluğunu futbol antrenörleri ($n=103$) oluşturmaktadır. Antrenörlerin 147'si profesyonel, 118'i amatör kulüp çalıştırırken 49'u spor okullarında görev yapmaktadır. Grubun 189'u profesyonel sporcu geçişinin olduğunu belirtmiş ve 10 kişi de sporculuk deneyimlerinin olmadığını ifade etmiştir. Aynı zamanda antrenörlerin 205'i antrenörlük lisans eğitimi almadığını belirtmiştir. DFA'nın uygulandığı grup 118 erkek ve 54 kadın katılımcıdan oluşmaktadır. İlgili grubun yaş ortalaması 38.22 olarak belirlenmiştir. Farklı branşlarda çalışan antrenörler yaklaşık 11 yıllık mesleki deneyime sahipken gruptan 69 katılımcı profesyonel sporcu deneyiminin olduğunu belirtmiştir. Antrenörlerin 75'i amatör grup çalıştırdığını belirtirken grubun 117'si antrenörlük lisans eğitimi almadığını ifade etmiştir.

Ölçek geliştirme süreci

Ölçek geliştirme süreci, literatür taramasından faktör analizine kadar bir dizi aşamanın takibi ile mümkün olduğu için (De Vellis, 2017; Hinkin, 2005; Netemeyer, Bearden ve Sharma, 2003; Worthington ve Whittaker, 2006) ilk aşamada detaylı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu aşamanın ardından öz-yeterlilik kavramı ve antrenörlerin öz-yeterliliğine ilişkin kavramsal alt yapılar ve ilgili çalışmalar incelenmiştir. Kavramsal alt yapı oluşturulurken özellikle Clifford ve Feezell'in (2010); rakibe, oyuna, takıma ve yetkililere karşı saygı olarak açıkladıkları sportmenliğin temel prensipleri, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Gözlemlenemeyen kavramsal yapılar, genellikle karmaşık oldukları için tek bir boyuttan oluşabileceği gibi birden fazla bileşenden de oluşabilmektedir (De Vellis, 2017; Netemeyer vd., 2003). Bu bağlamda literatür taraması sonucu antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliliği ölçeğinin olası faktör yapısını temsil edebileceği düşünülen dört farklı boyut belirlenmiştir.

1. Rakibe yönelik sportmenlik öz-yeterliliği: Antrenörlerin, rakibe saygı duyabilmeleri adına gerekli performansları sergilemeye yönelik inançları olarak kavramsallaştırılabilir.
2. Takıma yönelik sportmenlik öz-yeterliliği: Antrenörlerin, takımın bütün paydaşlarına saygı duyabilmek ve takım birlikteliğini sağlayabilmek adına gerekli performansları sergilemeye yönelik inançları olarak kavramsallaştırılabilir.
3. Oyuna yönelik sportmenlik öz-yeterliliği: Antrenörlerin, oyuna ve oyunun ruhuna saygı duyabilmeleri adına gerekli olan performansları sergilemeye yönelik inançları olarak kavramsallaştırılabilir.
4. Yetkililere yönelik sportmenlik öz-yeterliliği: Antrenörlerin, müsabaka yetkililerine saygı duyabilmek adına gerekli performansları sergilemeye yönelik inançları olarak kavramsallaştırılabilir.

Literatür tarama aşaması ve belirlenen boyutlar eşliğinde antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliği Bandura'nın (1977a) öz-yeterlik tanımına dayandırılarak antrenörlerin spor ortamlarında ahlaki açıdan karşılaşılabilecekleri güç durumları idare edebilmek için gerekli faaliyetleri planlama, organize etme ve yürütme yeteneklerine olan yargıları olarak kavramsallaştırılabilir. İlgili niteliğe yönelik kavramsal alt yapı oluşturulduktan sonra sürecin bir sonraki aşaması olan madde yazım etabına geçilmiştir.

Maddeler yazılırken Bandura'nın (2006) öz-yeterlik madde yazım önerileri dikkate alınmıştır. İlk olarak antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliğini temsil ettiği düşünülen toplamda 54 madde yazılmıştır. Madde havuzu, kapsam geçerliği sağlanmak adına uzman görüşüne sunulmuştur. Bu bağlamda; fair play, sportmenlik, empati, olimpiik değerler gibi spor ahlaki konusunda çalışmaları olan akademisyenlerden hem faktörlere ve özelliğe ilişkin hem de maddelere ilişkin değerlendirme yapımları istenmiştir. Uzmanlar bu maddeleri; muğlak ifade olma, eksik ifade olma, benzer içerikli olma, aynı anda farklı faktörleri temsil edebiliyor olma, öz-yeterlik özelliği dışında farklı bir yargı oluşturabiliyor olma gibi farklı kriterler eşliğinde incelemiştir. Uzman paneli maddeleri özelliğe ilişkin 5'li likert tipinde derecelendirmiştir (1. Hiç tanımlamıyor-5. Çok iyi tanımlıyor). Gelen dönütler eşliğinde ilgili niteliği ölçebildiğine dair ortak görüş bildirilen maddeler madde havuzunda tutulmuş uygun olmadığı belirtilen maddeler (18 madde<3.5) ise madde havuzundan çıkarılmıştır. Bazı maddeler ise düzeltme önerileri doğrultusunda tekrar gözden geçirilerek ilgili özelliği temsil edebilecek hale dönüştürülmüştür. Bu aşamadan sonra 36 kişiden oluşan bir antrenör grubu ile pilot çalışma başlatılmıştır. Katılımcılardan maddelerden ne anladıklarına dair görüş istenmiştir. Pilot çalışma sonucunda hem antrenör grubunun görüşü hem de gerekli madde istatistikleri incelenerek 2 madde havuzdan çıkarılmıştır. Pilot çalışma sonrasında antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliğini temsil ettiği düşünülen 4 alt boyut ve bu alt boyutlara atfedilen 34 madde ile uygulama öncesi madde havuzu oluşturulmuştur. Maddeler antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliğini değerlendirebilmek adına derecelendirilmiştir. Bu kapsamda hem Bandura'nın (2006) öz-yeterlik ölçekleri için hazırladığı rehber izlenmiş hem de literatürdeki diğer öz-yeterlik ölçekleri incelenmiştir. Bu öneriler doğrultusunda "Antrenörlerin Sportmenlik Öz-Yeterlik Ölçeği (ASÖÖ)" 7'li likert tipinde derecelendirilmiştir (0-Kesinlikle yapamam, 6-Kesinlikle yapabilirim).

Verilerin Analizi

AFA ve DFA için oluşturulan veri setlerinde eksik, hatalı ya da uç veriler, veri inceleme ve temizleme yöntemleri incelenmiştir. Veri setlerinde katılımcı kaynaklı herhangi bir hataya rastlanmazken veri girişi esnasında araştırmacı tarafından hatalı girilen veriler düzeltilmiş ve veri setinde sorun yaratabi-

lecek herhangi bir uç değere rastlanmamıştır. AFA uygulanacak veri setinin faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meyer Olkin (KMO) ve Bartlett Sphericity test sonuçları incelenerek değerlendirilmiştir. Faktör analizi için uygunluğu anlaşılan veri seti, literatürün önerileri doğrultusunda (De Vellis, 2017; Thompson, 2004; Worthington ve Whittaker, 2006) teorik alt yapıya dayanarak olası faktörlerin birbiri ile ilişkili olduğu varsayıp dik döndürme tekniklerinden Promax döndürme tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Daha sonra test edilen yapının faktör sayısı ve hangi maddelerin hangi faktörlere yük verdiği çözümlenmiştir. AFA ile test edilen yapının uygulamadaki doğruluğunu test etmek amacıyla DFA uygulanmıştır. Literatürün önerdiği uyum iyiliği indeksleri ve bu indekslerin kriter değerleri doğrultusunda mevcut yapı incelenmiştir. Güvenirlik analizleri için Cronbach alfa katsayısı referans alınmış bunun yanı sıra maddelerin madde toplam test korelasyonları incelenmiştir.

Etik Beyan

Bu araştırma, Gazi Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 19.04.2022 tarih ve 2022 - 539 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bulgular

Bu bölümde araştırmamızın birinci aşamasında gerçekleştirilen faktör geçerliği bulgularına yer verilmiştir.

Açımlayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin faktör geçerliğini test edebilmek için öncelikle 314 kişiden oluşan veri seti ile AFA gerçekleştirilmiştir. Veri setinin yapı geçerliğine uygunluğu Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett Sphericity testi sonuçları incelenerek yorumlanmıştır. Literatürün önerdiği kriter değerler (Field, 2013, >.60) eşliğinde incelenen bu sonuçlardan KMO katsayısı .866 olarak hesaplanmış ve yeterli düzeyde olduğuna kanaat getirilmiştir. Verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğini gösteren (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014) Bartlett Sphericity test sonuçlarının ise anlamlı olduğu görülmüştür ($\chi^2=5870.478$; $df=276$; $p<.001$). Verilerin faktör analizi için uygunluğu tespit edildikten sonra AFA sonuçları incelenmiştir. Antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliğini temsil ettiği düşünülen 34 maddenin analiz sonucu 6 faktör altında toplandığı görülmüştür. Madde istatistikleri; birden fazla faktöre yük verme, muğlak madde olma ve herhangi bir faktöre yük vermeme (<.40) kriterleri eşliğinde incelenmiş ve en uygun yapıya ulaşılan kadar işlemler tekrarlanmıştır. Bu işlem sonucunda ölçekte yer alan 10 maddenin (1, 6, 8, 10, 13, 14, 16, 22, 30, 34) kriterlere uygun olmadığı anlaşılmış ve analiz dışında bırakılmıştır. Ölçek formunda kalan 24 maddenin özdeğeri 1'in üzerinde olan 4 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu 4 faktörden oluşan yapıya ilişkin faktör istatistikleri, madde dağılımları ve madde istatistikleri Tablo 2'te sunulmuştur.

Tablo 2. AFA sonuçları ve madde istatistikleri

Maddeler		Ort.	Ss.	Faktör Yüğü	Madde-Toplam Test Korelasyonu	Madde Çıkarılınca Cronbach-Alfa	Λ (DFA)	(t Değerleri DFA)	
Rakibe yönelik sportmenlik öz-yeterliği	M20	Müsabakayı kaybetsek bile rakibi içtenlikle tebrik edebilirim	5.10	1.36	.878	.718	.878	.86	10.86
	M28	Rakip hangi seviyede olursa olsun sporcularımı mücadele etmeye yönlendirebilirim	5.51	1.12	.872	.804	.872	.93	10.87
	M24	Rakip kazandığında bahane aramadan başarısına saygı duyabilirim	5.33	1.18	.871	.837	.868	.95	11.33
	M2	Rakip oyunculara her koşulda saygılı davranabilirim	4.99	1.40	.851	.670	.884	.72	12.96
	M9	Rakip antrenöre her koşulda saygılı davranabilirim	4.98	1.35	.843	.647	.887	.75	14.72
	M5	Güçsüz bir rakibi küçümseyebilirim	5.05	1.56	.679	.674	.885	.72	16.58
	M17	Sporcularımın, oyunu kazanmak için rakiplerini bir düşman olarak görmelerini sağlayabilirim	5.10	1.61	.561	.625	.892	.73	16.16
Takıma yönelik sportmenlik öz-yeterliği	M18	Müsabakayı kaybetmişsek sporcularıma kötü davranışlar sergileyebilirim	5.15	1.56	.869	.791	.837	.86	16.15
	M21	Sporcularımla ilişkilerimde empatik bir tavır takınabilirim	5.13	1.42	.850	.759	.844	.85	15.50
	M27	Oyuncularımın hiçbirini ayırt etmeden adil davranabilirim	5.31	1.31	.841	.814	.840	.97	13.87
	M3	Müsabakayı kaybetmiş olsak bile, sporcularımı gösterdikleri mücadeleden dolayı takdir edebilirim	5.33	1.33	.825	.781	.843	.93	16.40
	M25	Sporcularıma her koşulda saygılı davranabilirim	5.13	1.37	.758	.776	.843	.94	17.22
	M29	Kendi hedeflerimi takımımın başarısından önde tutabilirim	4.04	2.09	.720	.414	.899	.42	5.71
	M32	Bazı sporcularımın oyuna veya takıma saygısızlığını tolere edebilirim	4.23	2.06	.685	.515	.882	.52	7.26
Oyuna yönelik sportmenlik öz-yeterliği	M23	Sonuçtan ziyade sergilenen mücadeleyi daha çok önemseyebilirim	4.97	1.52	.841	.760	.849	.85	14.78
	M26	İddiamın olmadığı müsabakayı bile önemseyebilirim	5.21	1.40	.811	.771	.849	.89	14.65
	M19	Kritik anlarda bile (müsabakanın kaybedilmesi, hakemin hatalı karar vermesi vb.) soğukkanlılığımı koruyabilirim	4.23	1.81	.805	.572	.883	.63	9.41
	M33	Öfke durumunda bile kendimi kontrol edebilirim	4.45	1.67	.798	.624	.872	.63	13.62
	M12	Müsabakayı kazanabilmek için, sporcularımı hile yapmaya yönlendirebilirim	5.11	1.62	.761	.714	.856	.84	14.75
	M4	Gerçek başarı için sportmenliğin gerekli olduğuna inanabilirim	5.18	1.49	.726	.744	.852	.89	9.05
Yetkililere yönelik sportmenlik öz-yeterliği	M31	Yetkililere her koşulda saygılı davranabilirim	4.77	1.43	.868	.715	.751	.92	15.84
	M7	Hakemlerle diyalog kurarken her koşulda nazik davranabilirim	4.82	1.42	.860	.702	.757	.94	8.81
	M11	Kararlara tepki göstererek hakemi baskı altına alabilirim	3.68	2.02	.847	.609	.812	.62	11.56
	M15	Müsabakayı kaybedersek bunun sorumlusunun hakem olduğunu düşünerek olumsuz davranışlar sergileyebilirim	4.75	1.64	.586	.616	.789	.73	15.50

Tablo 3. Korelasyon sonuçları

Faktörler	Özdeğer	Varyans %	Kümülatif %	Cronbach alfa	AVE	CR	1	2	3	Ort	ss
1. RYSÖ	8.812	36.72	36.72	.896	.662	.931	-			5.15	1.08
2. TYSÖ	3.109	12.95	49.67	.873	.657	.926	.445*	-		4.90	1.22
3. OYSÖ	2.127	8.86	58.53	.881	.634	.910	.460*	.222*	-	4.86	1.26
4. YYSÖ	1.787	7.45	65.98	.822	.661	.883	.382*	.357*	.388**	4.51	1.33

*p<0,01

Önem derecesine göre sıralanan faktörlerin toplam varyansı açıklama yüzdeleri sırasıyla %36.72, %12.95, %8.86, %7.45 olarak hesaplanmıştır. Bu 4 faktörün toplamda antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliği değişkeninin toplam varyansının %65.98'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Ulaşılan bulgular eşliğinde 7 maddenin birinci faktörde toplandığı ve bu maddelerin faktör yüklerinin .88 ile .56 aralığında olduğu anlaşılmıştır. 7 maddenin ikinci faktöre yük verdiği ve bu maddelerin faktör yüklerinin .87 ile .68 aralığında olduğu görülmüştür. Üçüncü bileşende toplanan 6 maddenin faktör yüklerinin .84 ile .73 aralığında olduğu görülmüştür. Kalan 4 maddenin ise son faktörde toplandığı ve bu maddelerin faktör yüklerinin de .87 ile .59 aralığında olduğu anlaşılmıştır. Ölçeğin son halinde yer alan 8 madde içerikleri gereği ters puanlanmaktadır (5, 11, 12, 15, 17, 18, 29, 32). Faktörlerin ait özdeğerlerin (Thompson, 2004) ve maddelerin faktör yüklerinin (Tabachnick ve Fidell, 2013) literatürde belirtilen kriter değerlerin üzerinde olduğu anlaşılmıştır. Faktörlere ve maddelere ait bu istatistiklerin ölçülmek istenen özelliği ölçebildiğine kanaat getirilmiş ve bu sonuçlar kanıt olarak sunulmuştur. Faktörlerin isimlendirme işlemi her bir faktöre yük veren maddelerin içerikleri ve yapısı incelenerek yürütülmüştür. Madde yazım aşamasında varsayılan olası faktör yapısı ile analiz sonucu ulaşılan yapı tutarlılık göstermiştir. Bu netice ile ilk faktör "*Rakibe Yönelik Sportmenlik Öz-Yeterliği*", ikinci faktör "*Takıma Yönelik Sportmenlik Öz-Yeterliği*", üçüncü faktör "*Oyuna Yönelik Sportmenlik Öz-Yeterliği*" ve son faktör ise "*Yetkililere Yönelik Sportmenlik Öz-Yeterliği*" olarak isimlendirilmiştir. AFA sonucu ulaşılan yapının bileşenleri arasındaki ilişki katsayıları incelendiğinde tüm faktörlerin birbirleriyle orta derecede ilişkili olduğu anlaşılmakta ve katsayıların .460 ile .357 aralığında olduğu görülmektedir. Tablolar mümkün olduğunca standart boyutlarda ve biçimsel olarak düzenlenebilir olmalıdır.

Güvenirlilik Analizi

Antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliklerini değerlendirebilmek için faktör geçerliği kanıtlanan ölçeğin güvenirliliği, alt boyutların ve ölçeğin tamamının Cronbach alfa katsayısı incelenerek yorumlanmıştır. Ayrıca maddelerin madde toplam test korelasyonları hesaplanmıştır. Bu bağlamda Cronbach alfa katsayıları; ölçeğin toplam puanına ilişkin .909, "*RYSÖ*" alt boyutuna ilişkin .896, "*TYSÖ*" alt boyutuna ilişkin .873, "*OYSÖ*" alt boyutuna ilişkin .881, "*YYSÖ*" alt boyutuna ilişkin .822 olarak hesaplanmıştır (Tablo 2).

Madde geçerliğine kanıt olarak sunulan madde toplam test korelasyonları incelendiğinde; değerlerin .414 ile .837 aralığında olduğu görülmüştür (Tablo 2). Yüksek madde toplam test korelasyonları (Nunnally ve Bernstein, 1994) maddeler ile ölçülmek istenen 4 alt boyutlu bu yapının madde geçerliğine kanıt olarak sunulmuştur. Tüm bu bulgular eşliğinde hem ölçekte yer alan maddelerin hem de alt boyutlar ve ölçeğin genelini güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Antrenörlerin Sportmenlik Öz-Yeterliği Ölçeği'nin faktör yapısını doğrulamak için 172 antrenörden (Tablo 1) alınan yeni bir veri seti ile DFA gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada 4 alt boyutta toplanan maddelerin yapı geçerliği test edilmiştir. Herhangi bir modifikasyon gerçekleştirilmeden ilgili model; uyum iyiliği indeksleri, maddelerin faktör yükleri, maddelerin t değerleri ve alt boyutların AVE ve CR değerleri kapsamında yorumlanmaya çalışılmıştır. DFA sonucu modelin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde, RMSEA değerinin .081 olduğu görülmüştür. Bu değer kabul edilebilir değerler arasında olduğu anlaşılmıştır (Kline, 2016) ve yapının iyi uyuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer uyum iyiliği indeksleri de ($\chi^2/df=2.11$; RMR=.21; SRMR=.067; NFI=.93, NNFI=.96, CFI=.96) yine literatürün kriter değer olarak önerdiği aralıklar kapsamında incelenmiş ve bu değerlerin ise mükemmel uyuma işaret ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2016; Tabachnick ve Fidell, 2013; Thompson, 2004). Modelde maddelerin faktör yüklerinin (Λ lambda değerleri) .42 ile .97 aralığında, t değerlerinin ise 5.71 ile 17.22 aralığında olduğu görülmüştür (Tablo 2). DFA sonucu faktörlerin AVE değerlerinin .63 ile .66 aralığında ($> .50$ Fornell ve Larcker, 1981) olduğu, CR değerlerinin ise .88 ile .93 aralığında olduğu görülmüştür (Tablo 2) ve bu değerler faktör geçerliğine kanıt olarak sunulmuştur. Hem geçerlik analizleri sonucu hem de güvenirlilik analizleri sonucu ölçeğin, antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliklerini ölçebilmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

2. Çalışma (Yapı Geçerliği)

Araştırmamanın ikinci aşamasında antrenörlerin mesleki yaşantılarında karşılaşabilecekleri sosyal ve ahlaki durumlar karşısında gösterebilecekleri olası tepkileri konu alan bazı ölçme araçları ile antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliklerinin ilişkileri incelenmiştir. Bu bağlamda antrenörlerin; kolektivism, uyumluluk, empatik düşünce ve ahlaki kimlik düzeyleri ile sportmenlik öz-yeterliklerinin ilişkileri incelenerek ölçeğin yapı geçerliği test edilmiştir.

Kolektivism, bireyler arasındaki kaynaşmayı vurgulayan ve benlikten ziyade grubun önceliklendirilmesi ile karakterize edilen bir değerdir (Triandis, 2018). Kolektivist bir görüşe üye olan bireyler veya gruplar, özellikle ortak değerleri ve hedefleri dikkat çekici bulma eğilimindedir (Schwartz, 1990). Kolektivist bireyler grup içi hedeflere öncelik verir, davranışlarını öncelikle grup içi normlar temelinde şekillendirir ve grup içinde hareket ederler (Mills ve Clark, 1982; Triandis, 2018). Ayrıca kolektivist kültürlerde sosyal uyumu korumak, başkalarıyla iyi geçinmek ve sosyal beklentileri karşılamak daha önemlidir (Hofstede, 2001). Hem grubun yöneticisi hem de bir parçası olarak antrenörlerin de grubun hedeflerini önemsemeye, grup içi sosyal uyumu koruma ve grup içi ilişkileri yönetme anlamında kolektif davranışlarının sportmenlik öz-yeterliği ile ilişkili olası bir değişken olarak düşünülüp çalışmaya dahil edilmiştir.

Beş faktör kişilik özelliklerinin en anlaşılır boyutu olarak vurgulanan uyumluluk (Jensen-Campbell ve Graziano, 2001), kişilerarası ilişkilerdeki uyum gösterme eğilimini ifade etmektedir (Costa, McCrae ve Dye, 1991). Uyumlu bireyler, başkalarıyla iyi geçinmeyi önemli bulurlar ve diğer insanlar için çıkarlarını bir kenara bırakmaya isteklidirler (Graziano ve Tobin, 2009). Uyumluluk düzeyi yüksek bireyler; işbirlikçi, sıcakkanlı, güven verici, yardımsever, arkadaş canlısı, düşünceli, cömert, nazik, saygılı ve dürüst olarak tanımlanmaktadır. Bunun aksine uyumluluk düzeyi düşük bireyler ise; kötümser, kaba, güvensiz, işbirliğine kapalı, intikamcı, merhametsiz, sinirli ve çıkarıcı olarak tanımlanmaktadır (Graziano ve Tobin, 2009; Jensen-Campbell ve Graziano, 2001; Zhao ve Seibert, 2006). Bahsi geçen prososyal ve antisosyal değerler eşliğinde uyumluluk, sportmenliğin doğasında da arzu edilen bir özellik olduğu için antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliği ile ilişkili olabileceği varsayılarak araştırmaya dahil edilmiştir.

Empatik düşünce; şefkat, hassasiyet, yumuşak kalplilik ve sempati gibi duygularla karakterize edilen ve ihtiyacı olan birinin algılanmasıyla uyandırılan başkalarına yönelik duygusal tepki durumu olarak ifade edilmektedir (Batson, 2010; Davis, 1983). Empatik düşünce, bireyi eyleme geçiren empati türü olarak belirtilmektedir (Batson, Eklund, Chermok, Hoyt ve Ortiz, 2007). Araştırmalar, empatik düşüncenin bireyi prososyal davranışlara motive ettiğini göstermektedir (Coynce vd., 2018; Decety, ve Cowell, 2014; FeldmanHall, Dalglish, Evans ve Mobbs, 2015). Ahlaki duygularla ilişkilendirilen empatik düşünce (Decety, ve Cowell, 2014; Eisenberg, Fabes ve Spinrad, 2006) spor ortamlarında da sıklıkla araştırmalara konu olan önemli bir parametreyi ifade etmektedir (Aktaş ve Sezen-Balçıkanlı, 2018; Ettekal, Ferris, Batanova ve Syer, 2016; Sezen-Balçıkanlı ve Sezen, 2019; Sezen-Balçıkanlı ve Yıldırım, 2018). Antrenörlerin de hem takıma hem rakibe hem de müsabaka yetkililerine karşı ahlaki sorumlulukları dikkate alındığında empatik düşüncenin sportmenlikle dolayısıyla sportmenlik öz-yeterliği ile bağlantılı bir parametreyi ifade ettiği düşünülmektedir araştırmaya dahil edilmiştir.

Ahlaki nitelik içeren kişilik özellikleri üzerine inşa edilmiş bir benlik durumunu ifade eden ahlaki kimlik (Aquino ve Reed, 2002) ahlaki yargı ve davranış arasındaki motivasyonel süreç olarak belirtilmektedir (Blasi, 1983; Hardy ve Carlo, 2011). Ahlaki davranışın anlaşılmasında güçlü bir parametreyi ifade eden ve son yıllarda deneysel çalışmalara da konu olan ahlaki kimlik (Kavussanu, Stanger ve Ring, 2015; Stanger ve Backhouse, 2020) spor bilimleri alanında da araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Ahlaki kimliğin; prososyal ve antisosyal davranışlarla (Kavussanu vd., 2015; Sage, Kavussanu ve Duda, 2006; Shields, Funk ve Bredemeier, 2018), spor ortamlarındaki duygusal süreçlerle (Kavussanu ve Ring, 2017; Kavussanu, Willoughby ve Ring, 2012), kişilik özellikleri ile (Wang, Yang, Wang, Wang ve Lei, 2017; Yıldız, Şenel ve Yıldırım, 2018) ilişkileri incelenmekte ve sonuç olarak ahlaki kimliğin davranışlarda etkili bir parametre olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bağ-

lamda davranışa öncüllük eden ahlaki kimlik, antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliği ile ilişkili olası değişkenlerden biri olarak düşünülüp araştırmaya dahil edilmiştir.

Yöntem

Katılımcılar

Antrenörlerin sportmenlik öz-yeterlikleri ile bazı mesleki ve ahlaki özelliklerinin arasındaki ilişkilerin test edildiği araştırma grubunu belirlemek için G*Power 3.1 analiz programı aracılığıyla güç analizi gerçekleştirilmiştir. İlgili analiz, çalışma kapsamında uygulanacak test referans alınarak, 0,05 güven aralığı, %95 güç ve düşük etki (small effect) büyüklüğünde uygulanmıştır (Cohen, 1988). Bu doğrultuda 378 kişilik veri seti ile ilgili analizler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 240'ı erkek 138'i kadın antrenörden oluşmaktadır. Yaş ortalaması 38.05 olan grubun yaklaşık 11 yıllık mesleki deneyime sahip olduğu belirlenmiştir. Antrenörlerin 144'ü profesyonel, 179'u amatör kulüp çalıştırırken 55'i spor okullarında görev yapmaktadır. Grubun 206'u profesyonel sporcu geçmişinin olduğunu belirtmiş ve 19 kişi de sporculuk deneyimlerinin olmadığını ifade etmiştir (Tablo 1).

Veri Toplama Araçları

Antrenörlerin Sportmenlik Öz-yeterliği

Antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliklerinin ölçülmesi için çalışma kapsamında araştırmacılar tarafından geçerlik ve güvenilirliği test edilen ASÖÖ kullanılmıştır (Bu çalışmada $\alpha=0.84$).

Bireysel Kültürel Değerler

Katılımcıların kolektif değer algılarını ölçmek için bireysel kültürel değerler ölçeği tercih edilmiştir. Ölçek 5 alt boyut (*Güç mesafesi, Belirsizlikten kaçınma, Kolektivizm, Uzun erimlilik, Erillik*) ve 26 maddeden oluşmaktadır. 5'li likert tipinde derecelendirilen (hiç katılmıyorum-tamamen katılıyorum) ölçeğin hem orijinal çalışmasında (Yoo, Donthu ve Lenartowicz, 2011) hem de Türkçe uyarlama çalışmasında (Saylık, 2019) geçerli ve güvenilir bir yapıda olduğu vurgulanmaktadır. Antrenörlerin kolektif değer algılarını değerlendirebilmek için ölçeğin 6 maddeden oluşan "kolektivizm" alt boyutu kullanılmıştır (Bu çalışmada $\alpha=0.77$).

Örnek madde: Grubun başarısı bireysel başarıdan daha önemlidir.

Beş Faktör Kişilik Özellikleri

Antrenörlerin uyumluluk düzeylerinin ölçülmesi için beş faktör kişilik envanteri kullanılmıştır. Aralarında Türkiye'nin bulunduğu 56 ülke kapsamında geçerliği ve güvenilirliği test edilen ölçme aracı 5 faktör (*Diş dönlük, Uyumluluk, Sorumluluk, Nevrotiklik, Deneyime açıklık*) ve bu faktörlerde toplanan 44 maddeden oluşmaktadır (Schmitt, Allik, McCrae ve Benet-Martínez, 2007). Çalışmanın yürütüldüğü bütün ülkelerde

geçerli ve güvenilir sonuçlar veren ölçme aracı 5'li likert tipinde derecelendirilmektedir (kesinlikle katılmıyorum-kesinlikle katılıyorum). Çalışma kapsamında ölçme aracının 9 maddeden oluşan "uyumluluk" alt boyutu kullanılmıştır (Bu çalışmada $\alpha=.70$).

Örnek madde: Başkalarıyla işbirliği yapmayı seven biriyim

Empati

Katılımcıların empatik düşünce düzeylerini ölçebilmek için kişilerarası tepkisellik indeksinden faydalanılmıştır. Davis (1983) tarafından geliştirilen ve Engeler (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçme aracı 4 alt boyut (*Perspektif alma, Empatik düşünce, Kişisel rahatsızlık, Fantezi*) 28 maddeden oluşmaktadır. Hem orijinal çalışmasında hem de Türkçe uyarlama çalışmasında ölçme aracının geçerli ve güvenilir kanıtlar sunduğu belirtilmektedir (Davis, 1983; Engeler, 2005). Ölçme aracı 5'li likert tipinde derecelendirilmektedir (beni hiç tanımlamıyorum-beni tam olarak tanımlıyorum). Çalışma kapsamında ölçme aracının 7 maddelik "empatik düşünce" alt boyutu kullanılmıştır (Bu çalışmada $\alpha=.70$).

Örnek madde: Çoğu zaman gördüğüm şeylerden yoğun bir şekilde etkilenirim.

Ahlaki Kimlik

Katılımcıların ahlaki kimlik düzeylerinin ölçülmesi için Aquino ve Reed (2002) tarafından geliştirilen, Yılmaz ve Yılmaz (2015) tarafından Türkçe uyarlaması gerçekleştirilen Ahlaki Kimlik Ölçeği tercih edilmiştir. Ölçek "sembolleştirme" ve "içselleştirme" olarak isimlendirilen 2 alt boyut ve bu alt boyutlarda yer alan 10 maddeden oluşmaktadır. Her bir alt boyutta 5 madde yer almaktadır. Türkçe uyarlama çalışmasında, yapılan analizler sonucu orijinal formula tutarlı bir yapı elde edildiği ve Türkçe formda da yapının 2 alt boyut 10 maddeden oluştuğu gözlenmektedir (Yılmaz ve Yılmaz, 2015). Ahlaki kimlik ölçeğinde katılımcı; duyarlı, şefkatli, adil gibi bazı özellikleri zihninde canlandırıp belirtilen 10 maddeyi 7'li likert tipinde (hiç katılmıyorum-tamamen katılıyorum) derecelendirmektedir (Bu çalışmada Sembolleştirme $\alpha= .86$ İçselleştirme $\alpha=.65$).

Tablo 4. AFA sonuçları ve madde istatistikleri

Faktörler	1	2	3	4	5	6	7	8	Ort.	ss
1. RYSÖ	-								5.39	.61
2. TYSÖ	.597**	-							5.22	.62
3. OYSÖ	.594**	.497**	-						5.16	.67
4. YYSÖ	.654**	.450**	.474**	-					4.76	1.05
5. Kolektivizm	.126*	.238**	.082	.021	-				3.42	.61
6. Uyumluluk	.395**	.410**	.273**	.376**	.103*	-			3.16	.58
7. Empatik düşünce	.222**	.189**	.093	.224**	.215**	.538**	-		2.88	.71
8. İçselleştirme	.232**	.298**	.084	.225**	.346**	.323**	.401**	-	5.23	.88
9. Sembolleştirme	.010	-.006	-.015	.077	.236**	.119*	.313**	.418**	3.98	1.42

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Örnek maddeler

- *Bu özelliklere sahip biri olmak kimliğimin önemli bir parçasıdır (Sembolleştirme).*
- *Boş zamanlarımda yaptığım şeyler (örn. hobiler) açık bir biçimde bu özelliklere sahip biri olduğumu gösterir (İçselleştirme).*

Verilerin Analizi

Yapı geçerliğini test etmek için oluşturulan veri setinde eksik, hatalı ya da uç veriler, veri inceleme ve temizleme yöntemleri ile ele alınmıştır (Rubin, 1976). Veri setinde uç değere sahip 13 veri tespit edilmiş ve bu gibi durumlarda izlenmesi gereken yöntemler literatürün öneri doğrultusunda yürütülmüştür (Carpita ve Manisera, 2011). Rubin (1976), veri setinde olası durumlardan kaynaklanan %5 ya da daha az kayıp, verinin araştırma sonuçlarını etkileyecek çok ciddi sorunlara yol açmayacağını belirtmektedir. Bu veriler %5'lik dilimi geçmemesi sebebiyle veri setinden çıkarılmıştır. Bu işlem sonucunda görsel ve analitik olarak normallik varsayımları incelenmiş hem ilgili grafikler hem de çarpıklık basıklık değerleri (.295-1.655 aralığında) doğrultusunda veri setinin normal dağılıma işaret ettiği (George ve Mallery, 2016) sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonra antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliği ile araştırmaya dahil edilen diğer özelliklerin ilişkilerini incelemek için korelasyon analizi (Pearson) gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Öz-yeterlik ölçeklerinin, ilgi alanı ile bağlantılı diğer özelliklerle ilişki içerisinde olması gerektiğini vurgulanmaktadır (Bandura, 2006). Dolayısıyla faktör geçerliği kanıtlanan ölçme aracının antrenörlerin sosyal ve ahlaki durumlarda verebilecekleri tepkileri konu alan bazı değişkenlerle ilişkileri incelenerek ölçeğin alanla uyumu ve yapı geçerliği test edilmiştir. Bu kapsamda 378 kişiden oluşan yeni bir veri seti ile antrenörlerin; kolektivizm, uyumluluk, empatik düşünce ve ahlaki kimlik düzeyleri ile mevcut ölçeğin ilişkileri incelenmiş ve bu sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde ölçeğin alt boyutlarının, ilgili değişkenlerle pozitif yönlü ve anlamlı ilişkilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Sadece ahlaki kimliğin sembolleştirme alt boyutu ile ölçeğin alt boyutlarının ilişkisiz bir yapıda olduğu görülmektedir. İlgili değişkenlerin ilişkileri incelendiğinde kolektivizm değişkeninin TYSÖ (.238) ve RYSÖ (.126) ile, uyumluluk değişkeninin ölçeğin tüm alt boyutlarıyla (.273-.410 aralığında), empatik düşünce ve içselleştirme değişkenlerinin ise OYSÖ dışında diğer üç alt boyutla ilişkili (.189-.298 aralığında) bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar eşliğinde antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliklerinin, antrenörlerin saha içinde veya saha dışında karşılaşılabilecekleri olası sosyal ve ahlaki durumlarda gösterebilecekleri tepkileri konu alan değişkenlerle düşük de olsa ilişkili bir yapıda olduğu anlaşılmış ve ölçeğin yapı geçerliğe kanıt olarak sunulmuştur.

Tartışma

Bir mesleğin niteliklerinden biri, uygulayıcıların kaliteli hizmet ve uzmanlık sağlamaya olan bağlılıklarını göstermeye yardımcı olacak etik kurallara uymaları ve bunları uygulamalarıdır. Doğasında rekabet bulunan sporu, meslek olarak icra eden tüm paydaşların da bu önemli sürece bağlılık göstermeleri gerekmektedir. Bu paydaşlardan biri olan antrenörler oyunun en önemli otorite figürünü temsil etmektedir. Dolayısıyla, mümkün olan en yüksek davranış standartlarına ulaşmak her antrenörün bireysel sorumluluğudur. Bu noktada sportmenlik her paydaşa olduğu gibi antrenörlere de rehberlik edecek kapsamlı bir kavramı ifade etmektedir. Çünkü sportmenlik, oyuna ve oyunun paydaşlarına tepki verme şeklidir. Hem sporcuların hem de oyunun sorumluluğunu üstlenen antrenörlerin sportmenlik ile ilgili tutum ve davranışları süreç için önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada yeterliğin en önemli belirteci olan öz-yeterlik kavramı ele alınmış ve antrenörlerin sportmenlik ile ilgili yargılarını değerlendirmeye olanak sağlayan bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır.

Faktör Yapısı

Antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliklerini değerlendirebilmek için faktör yapısı test edilen ölçme aracının psikometrik sonuçları geçerli ve güvenilir kanıtlar sunmaktadır. Sonuçlar, 24 maddenin dört farklı alt boyutta toplanarak ölçeğin yapısını oluşturduğunu ve bu yapının sportmenlik öz-yeterliğinin önemli bir varyans yüzdesini açıkladığını göstermektedir (%65.98). Bandura (1977b), bireyin çevresi ile etkileşiminde sergilenen karmaşık davranışlarının anlaşılmasında bilişsel süreçlerin dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla antrenörlerin sportmenlik ile ilgili yetenek ve yeterliklerine olan inancı ifade eden öz-yeterlik kavramı bu sürecin önemli bileşenlerinden birini temsil etmekte ve çalışma kapsamında ölçülebilir hale dönüştürülen yapı bu inancı değerlendirmeye olanak sunmaktadır.

İlgili literatürde antrenör-sportmenlik bağlamında yapılan çalışmaların genel olarak sporcular bağlamında gerçekleştiği

görülmektedir (Bolter ve Weiss, 2013; Sezen-Balçıkınlı, Aktaş ve Sezen, 2018). Ancak sportmenliğin tüm süreci kapsayan bir kavram olması tüm paydaşlara karşı sorumluluğu ifade etmektedir (Feezell, 1986; Hamilton ve LaVoi, 2017; Peláez, Aulls ve Bacon, 2016). Clifford ve Feezell, (2010) sportmenliğin antrenörler özelinde; oyunculara, takıma, rakibe ve müsabaka yetkililerine karşı tutum ve davranışları içeren bir kavram olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla çalışma kapsamında ulaşılan dört boyutlu yapının literatürün önerileri ile tutarlılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Antrenörler model, sırdaş ve motivasyon kaynağı olarak da hareket ettikleri için benimsedikleri davranışlar aracılığıyla sporcular üzerinde derin bilişsel, davranışsal ve duygusal etkilere sahip olabilirler (Smoll ve Smith, 2002). Dolayısıyla antrenörlerin takıma yönelik sergileyebileceği sportmen davranışları sporcuları da sportmen davranışlara yönlendirebilmektedir. Ayrıca ahlaki bir eğitimci olarak, antrenörün kendi kendine iyi kararlar vermesinin yanı sıra oyuncuların da iyi karar verebileceği bir alan sağlaması gerekmektedir. Bir antrenörün tutum, davranış ve özelliklerinin sporcuların ahlaki ve ahlaki olmayan davranışlarıyla yakından ilişkili olduğu belirtilmektedir (Guiverneau ve Duda, 2002). Bu nedenle, antrenörlerin ahlak anlayışının ne olduğunu ve ahlaki olarak sporcularını nasıl etkilediğini anlamak çok önemlidir. Bu bağlamda takıma yönelik sportmenlik öz-yeterliği alt boyutu bu durumu değerlendirebilmeye olanak sunmaktadır. Clifford ve Feezell (2010) rakibe saygının, genç sporcuların doğal olarak geliştireceği bir şey olmadığını belirtmekte ve sportmenlik ilkelerini ciddiye alan bir antrenör için bunun sorun alanı olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla antrenörlerin rakibe yönelik sportmenlik öğretilerinin yanı sıra kendi davranışları ile model olabilmesi de sporcuları doğru davranışlara yönlendirebilecektir. Çünkü bir eğitimci olarak antrenör sporu doğru perspektif içine yerleştirebilmek için sportmenlik gerçeğini duvara asarak değil sözleri ve eylemleri ile iletmelidir (Clifford ve Feezell 2010). Çalışma kapsamında ölçülebilir hale dönüştürülen rakibe yönelik sportmenlik öz-yeterliği alt boyutunun bu süreci değerlendirebilecek bir yapıya sahip olduğu düşünülmektedir. Bir başka alt boyut olarak belirlenen oyuna yönelik sportmenlik öz-yeterliği oyunun ruhu ile ilgili kapsamı ifade etmektedir. Bu yapı davranıştan ziyade bir tavır ile açıklanmaktadır (Clifford ve Feezell 2010). Rekabet ekseninde gerçekleşen oyunu, kazanmanın ötesine taşımak oyuna olan saygı ile mümkün olabilmekte ve bu durum sportmenlik ilkesi ile değerlendirilebilmektedir. Dolayısıyla ilgili alt boyutun bu durumun değerlendirilebilmesine hizmet ettiği düşünülmektedir. Clifford ve Feezell (2010) müsabaka yetkililerinin yarışma koşullarının tercümanı ve uygulayıcıları olduğunu aynı zamanda oyunun ruhunun koruyucuları olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla müsabaka yetkililerinin bir durumu doğru yorumlama olasılığının antrenörlerden, sporculardan, yöneticilerden ve taraftarlardan daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda müsabaka yetkililerine saygı duymak aslında oyunun daha kontrollü seyir etmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla oyunun baş mimarı olan antrenörlerin yetkililere yönelik

sportmenlik öz-yeterlikleri oyunun ruhunun korunmasında önemli bir detayı temsil etmektedir.

Antrenörler, sporun rekabetçi yönünün gerilimlerine ve dramatik yankılanmalarına tepki verirken yüzleşmeleri gereken önemli ve benzersiz ahlaki zorluklarla karşı karşıya kalabilmektedir. Nitekim ilkeler ışığında kararların bazen zor olması, ilkelere vazgeçilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Bu bağlamda sportmenlik ilkesi de bu süreçte yolu aydınlatan meşale görevi görmektedir. Dolayısıyla geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanan ölçme aracının oyunun en önemli otoritesini temsil eden antrenörlerin öz-yeterlik kapsamında sportmenlik anlayışlarını çok yönlü değerlendirebilmeye hizmet ettiği düşünülmektedir. Öz-yeterliğin ahlaki biliş ve ahlaki eyleme aracılık ettiğini vurgulayan Bandura (1991), öz-yeterlik ölçeklerinin ilgililenen nesneye yönelik belirli işlev alanlarına göre uyarlanması gerektiğini savunmaktadır (Bandura, 2006). Öz-yeterlik durum ve görevle ilişkili bir yapı olduğu için bahsi geçen bu dört bileşenin her biri ayrı birer yapıyı temsil etmektedir. Dolayısıyla maddelerle açıklanan bu bileşenler ilgili araştırmaların amaçlarına yönelik olarak tek tek kullanılabilir.

Yapı Geçerliği

Bandura (1997), öz-yeterliğin doğrudan etkisinin yanı sıra; hedefler ve istekler, sonuç beklentileri, duygusal eğilimler ve sosyal çevredeki engellerin ve fırsatların algılanması gibi diğer belirleyiciler üzerindeki etkisiyle de davranışı etkileyebildiği için insan fonksiyonlarında kilit bir rol oynadığını savunmaktadır. Dolayısıyla Bandura (2006) öz-yeterlik ölçeklerinin ilgi alanındaki işleyişin kalitesini belirleyen faktörlerle bağlantılı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Literatürün yapı geçerliği (*construct validity*) olarak belirttiği bu durum bir değişkenin diğer değişkenlerle teorik ilişkisi ile ilgili olup mevcut yapının diğer yapıların ölçütlerine göre davranması gerektiğini ifade eden derecedir (De Vellis, 2017). Bu önerilerden yola çıkarak antrenörlerin bazı mesleki ve ahlaki yönlerini değerlendirmeye yarayan geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçme araçları ile mevcut ölçme aracının ilişkileri incelenerek yapı geçerliği test edilmiştir. Araştırma sonuçları ölçeğin alt boyutlarının araştırmaya dahil edilen özelliklerle düşük düzeyde de olsa ilişkili bir yapıda olduğunu göstermektedir.

Durkheim'in (2014) "*ahlak bir grubun üyeliğinde başlar*" ifadesi, bireyin bir gruba dahil olduğunda sorumluluklarının olduğunu dolayısıyla bu durumun ahlaki yükümlülükler getirdiğini göstermektedir. Araştırma kapsamında seçilen özelliklerden biri olan kolektivizm bu durumu ifade eden bir yapıya sahiptir. Çünkü bireyler arasındaki kaynaşmayı vurgulayan ve benlikten ziyade grubun önceliklendirilmesi ile karakterize edilen bir değer olan kolektivizm (Triandis, 2018), grup içi hedeflere öncelik verilmesini, davranışların öncelikle grup içi normlar temelinde şekillendirilmesini ve grup içinde hareket edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Mills ve Clark, 1982; Triandis, 2018). Bu bağlamda kolektivizm değişkeninin ölçeğin alt boyutları ile ilişkileri incelendiğinde en yüksek ilişkinin TYSÖ

ile olduğu görülmektedir. Takımı da bir grup olarak değerlendirildiğimizde bu ilişki kapsamında, ölçeğin alt boyutunun tutarlı bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Çünkü antrenörlerin, grup içerisinde ortak değerleri ve hedefleri ön plana çıkarma eğilimleri takıma yönelik sportmenlik anlayışları ile açıklanmakta ve bu durum yapı geçerliğine kanıt olarak sunulmaktadır.

Kişilerarası ilişkilerdeki uyum gösterme eğilimini ifade eden uyumluluk (Costa vd., 1991; Schmitt vd., 2007) saygı, işbirliği, güven, nezaket, cömertlik gibi prososyal değerlerle ifade edilmektedir (Graziano ve Tobin, 2009; Jensen-Campbell ve Graziano, 2001; Zhao ve Seibert, 2006). Çalışma sonuçları uyumluluk değişkeninin dört alt boyutla da ilişki bir kavram olduğunu göstermektedir. Sportmenliğin de prososyal değerlerle örülü bir kavram olması (Feezell, 1986; Sezen-Balçıkanlı, 2014; Sezen-Balçıkanlı ve Yıldırım, 2011) bu ilişkiyi açıklar niteliktedir. Dolayısıyla antrenörlerin sportmenlikle ilgili yargılarının uyumluluk düzeyleri ile bağlantılı olduğu sonucu ölçeğin bu değişken özelinde de tutarlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya dahil edilen bir diğer özellik olan empatik düşüncenin en yüksek ilişki katsayılarının RYSÖ ve YYSÖ ile olduğu anlaşılmaktadır. Bireyi eyleme geçiren empati türü olarak belirtilen empatik düşünce (Batson vd., 2007), bireyi prososyal davranışlara motive eden (Coyne vd., 2018; Decety ve Cowell, 2014; FeldmanHall vd., 2015) duygusal tepki durumu olarak ifade edilmektedir (Batson, 2010; Davis, 1983). Antrenörlerin oyuna ve oyunun tüm paydaşlarına karşı ahlaki sorumlulukları dikkate alındığında, ahlakın temelini oluşturduğu savunulan empatinin antrenörlerin sportmenlik yargıları ile doğrudan bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla araştırma kapsamında incelenen empatik düşüncenin mevcut yapı ile ilişkili olması ölçeğin alan ile bağlantılı olduğunu göstermekte ve yapı geçerliğine kanıt olarak sunulmaktadır.

Araştırmanın bir diğer sonucu, ahlaki kimlik ölçeğinin içselleştirme alt boyutunun OYSÖ dışında diğer üç alt boyutla ilişkili bir değişken olduğunu göstermektedir. Ahlaki kimlik, ahlaki yargı ve davranış arasındaki motivasyonel süreci ifade etmektedir (Blasi, 1983; Hardy ve Carlo, 2011). Spor ortamlarında da karşılaşılacak olası ahlaki davranışların anlaşılmasında güçlü bir parametreyi ifade eden bu özelliğin (Kavussanu ve Ring, 2017; Shields vd., 2018), antrenörlerin sportmenlik öz-yeterlikleri ile ilişkili bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü davranışa aracılık eden bu yapı antrenörleri sportmen davranışlara yönlendirebilmektedir. Dolayısıyla ahlaki anlayış kapsamında antrenörlerin ahlaki kimliklerinin ve sportmenlik öz-yeterliklerinin sürecin bağlantılı özellikleri olduğu çıkarımı yapılabilir.

Genel anlamda değerlendirildiğinde antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliklerinin ilgili alanın işleyişi ile bağlantılı mesleki ve ahlaki özelliklerle ilişkili bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Bandura'nın (2006) öz-yeterlik ölçekleri için önerdiği aşamalar araştırma kapsamında gerçekleştirilmiş ve ölçeğin

geçerli ve güvenilir bir yapıda olduğu literatür eşliğinde kanıtlanmıştır.

Kazanımlar

Her ne kadar uygunsuz davranışlar (doping, kâr mücadelesi, hile, şike vb.) spor ortamlarını işgal etmiş olsa da sportmenlik bu süreci kontrol edebilmenin en önemli parametresini oluşturmaktadır. Antrenörlerin sportmenliği öğreten bireyler olmalarının yanı sıra kendilerinin de sportmen davranmaları gerektiği düşünüldüğünde, mevcut çalışmanın en önemli kazanımının kavramsal alt yapısı oluşturularak sportmenliğe yönelik yargıları değerlendirmeye olanak sağlayan geçerliliği ve güvenilirliği literatür eşliğinde kanıtlanmış bir ölçme aracının geliştirilmiş olmasıdır. Çünkü performansları yordayan en önemli özelliklerden birinin öz-yeterlik olduğu belirtilmektedir (Bandura, 1977a, 1994; Schunk, 1991). Öz-yeterlik birçok görev alanına göre değişebildiği için (Bandura, 2006) çalışmanın bir diğer kazanımı, antrenörlerin dört farklı alana göre sportmenlik öz-yeterliklerinin değerlendirilebilir olmasıdır. Çalışmanın bir başka kazanımı ise antrenör seminerleri için kullanılabilir bir ölçme aracının geliştirilmiş olmasıdır. Ölçeğin gerçekleştirilecek seminerler öncesi antrenörlere uygulanması ve hangi alanlarda eksikliklerin olduğunun tespit edilmesi seminer içeriklerinin 21. yüzyıl antrenör eğitimleri kazanımları doğrultusunda güncellenmesine olanak sağlayabilir. Ayrıca antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliklerinin alanla ilgili mesleki ve ahlaki özelliklerle ilişkilendirilmesi çalışmanın teorik kazanımı olarak gösterilebilir. Tüm bu kazanımlar eşliğinde mevcut çalışmanın antrenörler ve sportmenlik özelinde spor bilimleri literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar ve Öneriler

Öz-yeterliğin alana özgü bir yapı olmasından dolayı hem bu alanların belirlenmesi hem de bu alanları temsil eden maddelerin özenle seçilmesi ilgili fenomenin ölçülebilmesi için hayati önem taşımaktadır. Antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliklerinin farklı alanlarla da ilgili olması muhtemel olduğu için araştırma kapsamında ulaşılan yapının çok yönlü değerlendirmeye olanak sunmasına rağmen çalışmanın bir sınırlılığı olduğu düşünülmektedir. Çalışma Türkiye’de görev yapan antrenörler eşliğinde yürütülmüştür. Sportmenlik her ne kadar evrensel bir kavram olsa da kültürel farklılıklar kapsamında örneklem grubu çalışmanın bir diğer sınırlılığı olarak düşünülmekte ve mevcut yapının farklı kültürlerde tekrar test edilmesi önerilmektedir. Ulusal ve uluslararası literatürde sportmenlik öz-yeterliğinin kavramsal yapısı ile birebir örtüşen ölçme araçlarına rastlanmadığı için yapı geçerliliği için seçilen özelliklerin çalışmanın bir diğer sınırlılığı olduğu düşünülmekte ve farklı psikolojik ve sosyolojik özellikler kapsamında sportmenlik öz-yeterliğinin olası ilişkilerinin incelenmesi önerilmektedir. Bandura (1977a) öz-yeterliğin yeterliği öngörme potansiyeline

sahip olduğunu belirtmekte ve bu yargı literatür tarafından desteklenmektedir (Huber, Fruth, Avila-John ve López-Ramírez, 2016; Schunk, 1991; Skaalvik ve Skaalvik, 2007). Yine de antrenörler özelinde sportmenliğin inanç performans ilişkisinin incelenmesi önerilmektedir. Bu bağlamda senaryo temelli çalışmalar ve gözlem çalışmaları gibi nitel araştırmalarla sportmenlik anlayışları incelenerek antrenörlerin öz-yeterlik düzeylerinin davranışlara aracılık edip etmediği incelenmelidir. Tüm bu sınırlılıklara rağmen geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanan ölçme aracının, antrenörlerin sportmenlik öz-yeterliklerinin ölçülmesi için başlangıç noktası olarak hizmet edebileceği düşünülmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak bu çalışmada, antrenörlerin sportmenlik öz-yeterlikleri kavramsal bir yapıya dönüştürülerek ölçülebilir hale getirilmiştir. Çalışma kapsamında geliştirilen ölçek, antrenörlerin dört farklı alanda sportmenlikle ilgili yetenek ve yeterliklerine ilişkin yargılarını değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. Ayrıca ulaşılan bu yapı, literatürün önerileri doğrultusunda antrenörlerin mesleki süreçlerini ilgilendiren bazı özelliklerle ilişkilendirilmiştir. Bu ölçme aracının spor bilimleri alanının ilgili literatürüne katkı sağlamasının yanı sıra antrenörlük seminerleri düzenleyen kurumlara rehberlik edeceği düşünülmektedir. Sırf bugün, spor ortamlarında daha fazla insanın saygısızca hareket etmesi, bu tür eylemleri kabul edilebilir olarak değerlendirmemiz gerektiği anlamına gelmez. Çünkü sporda bazı davranışlar oyunun kurallarının ihlali değil oyunun ruhunun ihlaldir. Dolayısıyla sportmenlik oyunun kurallarına uymak değil oyunun ruhuna uyum sağlamaktır. Bu bağlamda oyunla ve oyunun paydaşlarıyla ilişkinin duygusal tonu olan sportmenliğin sadece spor için değil spor ortamlarından yansıyan şekli ile de toplumsal düzenin korunması için önem arz ettiği düşünülmektedir. Sonuç ve öneriler bölümünde, araştırmanın amacına uygun, ona cevap niteliğinde bir sonuç ortaya konulmalıdır. Sonuç mutlaka bulgulara dayalı ve onlarla açıklanabilen bir yapıda olmalıdır. Bu araştırmanın bulguları ve ulaşılan sonucun ışığı altında uygulama ve araştırma önerilerine yer verilmelidir.

Finans Kaynakları

Bu çalışmanın hazırlanması ve yazımı sırasında kurum veya kuruluşlardan herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkıları

Araştırma Fikri: İA, GSB; **Araştırma Tasarımı:** İA, GSB; **Verilerin Analizi:** İA; **Makale Yazımı:** İA, GSB; **Eleştirel İnceleme:** GSB

Kaynaklar

1. Aktaş, İ. ve Sezen-Balçıkanlı, G. (2018). The levels of empathy and social problem solving skills of physical education and sports teacher candidates. *Journal on Educational Psychology*, 11(4), 8-14.
2. Aquino, K. ve Reed, A. II. (2002). The self-importance of moral identity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(6), 1423-1440.
3. Bandura, A. (1977a). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
4. Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of moral thought and action. W. M. Kurtines ve J. L. Gewirtz (Eds.), *Handbook of moral behavior and development* içinde (s. 45-103). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
5. Bandura, A. (1994). Self-efficacy. V. S. Ramachandran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* içinde (Cilt. 4, s. 71-81). New York: Academic.
6. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
7. Bandura, A. (2006). Guide for constructing self-efficacy scales. F. Pajares ve T. Urdan (Eds.), *Self-efficacy beliefs of adolescents* içinde (s. 307-337). Greenwich, Connecticut: Information Age.
8. Bandura, A. (1977b). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
9. Batson, C. D. (2010). Empathy-induced altruistic motivation. M. Mikulincer ve P. R. Shaver (Eds.), *Prosocial motives, emotions, and behavior: The better angels of our nature* içinde (s. 15-34). American Psychological Association.
10. Batson, C. D., Eklund, J. H., Chermok, V. L., Hoyt, J. L. ve Ortiz, B. G. (2007). An additional antecedent of empathic concern: Valuing the welfare of the person in need. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(1), 65-74.
11. Blasi, A. (1983). Moral cognition and moral action: A theoretical perspective. *Developmental Review*, 3(2), 178-210.
12. Boardley, I. D. (2018). Coaching efficacy research: learning from the past and looking to the future. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 11(1), 214-237.
13. Boardley, I. D. ve Kavussanu, M. (2009). The influence of social variables and moral disengagement on prosocial and antisocial behaviours in field hockey and netball. *Journal of Sports Sciences*, 27(8), 843-854.
14. Bolter, N. D. ve Weiss, M. R. (2013). Coaching behaviors and adolescent athletes' sportpersonship outcomes: Further validation of the Sportsmanship Coaching Behaviors Scale (SCBS). *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 2(1), 32-47.
15. Bolter, N. D., Kipp, L. ve Johnson, T. (2018). Teaching sportsmanship in physical education and youth sport: Comparing perceptions of teachers with students and coaches with athletes. *Journal of Teaching in Physical Education*, 37(2), 209-217.
16. Carpita, M. ve Manisera, M. (2011). On the imputation of missing data in surveys with Likert-type scales. *Journal of Classification*, 28(1), 93-112.
17. Ciairano, S., Gemelli, F., Molinengo, G. ve Musella, G. (2007). Sport, stress, self-efficacy and aggression towards peers: unravelling the role of the coach. *Cognition, Brain, Behavior*, 11(1), 175-194.
18. Clifford, C. ve Feezell, R. M. (2010). *Sport and character: Reclaiming the principles of sportsmanship*. Champaign, IL: Human Kinetics.
19. Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2. Baskı). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
20. Costa Jr, P. T., McCrae, R. R. ve Dye, D. A. (1991). Facet scales for agreeableness and conscientiousness: A revision of the NEO Personality Inventory. *Personality and Individual Differences*, 12(9), 887-898.
21. Coyne, S. M., Padilla-Walker, L. M., Holmgren, H. G., Davis, E. J., Collier, K. M., Memmott-Elison, M. K. ve Hawkins, A. J. (2018). A meta-analysis of prosocial media on prosocial behavior, aggression, and empathic concern: A multidimensional approach. *Developmental Psychology*, 54(2), 331-347.
22. Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
23. Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113-126.
24. De Vellis, R. (2017). *Scale development. Theory and applications* (4. Baskı). Los Angeles: Sage.
25. Decety, J. ve Cowell, J. M. (2014). The complex relation between morality and empathy. *Trends in Cognitive Sciences*, 18(7), 337-339.
26. Durkheim, E. (2014). *The rules of sociological method* (2. Baskı). S. Lukes (Ed.) (Çev. W. D. Halls), New York: The Free.
27. Eisenberg, N., Fabes, R. A. ve Spinrad, T. L. (2006). Prosocial development. N. Eisenberg, W. Damon, ve R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 3, Social, emotional, and personality development* içinde (6. Baskı) (s. 646-718). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc.
28. Engeler, A. (2005). *Psikopati ve antisosyal kişilik bozukluğu* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
29. Ettekal, A. V., Ferris, K. A., Batanova, M. ve Syer, T. (2016). Adolescent athletes' perceptions of the peer-motivational climate in sport: Do they matter for empathic concern?. *Research in Human Development*, 13(2), 142-156.
30. Feezell, R. M. (1986). Sportsmanship. *Journal of the Philosophy of Sport*, 13(1), 1-13.
31. FeldmanHall, O., Dalgleish, T., Evans, D. ve Mobbs, D. (2015). Empathic concern drives costly altruism. *Neuroimage*, 105, 347-356.
32. Feltz, D. L., Chase, M. A., Moritz, S. E. ve Sullivan, P. J. (1999). A conceptual model of coaching efficacy: Preliminary investigation and instrument development. *Journal of Educational Psychology*, 91(4), 765-776.
33. Feltz, D. L. ve Lirgg, C. D. (2001). Self-efficacy beliefs of athletes, teams and coaches. R.N. Singer, H.A. Hausenblas ve C.M. Janelle (Eds.), *Handbook of Sport Psychology* içinde (s. 340-361). New York: John Wiley & Sons, Inc.
34. Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4. Baskı). London: Sage.
35. Fornell, C. ve Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
36. George, D. ve Mallery, P. (2016). *IBM SPSS statistics 23 step by step: A simple guide and reference*. New York: Routledge.
37. Graziano, W. G. ve Tobin, R. M. (2009). Agreeableness. M. R. Leary ve R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior* içinde (s. 46-61). New York: The Guilford Press.

38. **Guivernau, M. ve Duda, J. L.** (2002). Moral atmosphere and athletic aggressive tendencies in young soccer players. *Journal of Moral Education, 31*(1), 67-85.
39. **Hamilton, M. G. ve LaVoi, N. M.** (2017). Ethical professional identity and the development of moral exemplar collegiate coaches. *Journal of Moral Education, 46*(2), 114-128.
40. **Hamilton, M. G. ve LaVoi, N. M.** (2020). Coaches who care: Moral exemplars in collegiate athletics. *Journal of Applied Sport Psychology, 32*(1), 81-103.
41. **Hardman, A., Jones, C. ve Jones, R.** (2010). Sports coaching, virtue ethics and emulation. *Physical Education and Sport Pedagogy, 15*(4), 345-359.
42. **Hardy, S. A. ve Carlo, G.** (2011). Moral identity: What is it, how does it develop, and is it linked to moral action?. *Child Development Perspectives, 5*(3), 212-218.
43. **Higham, A. J., Newman, J. A., Stone, J. A. ve Rumbold, J. L.** (2021). Coaches' experiences of morality in english professional football environments: recommendations for creating a moral atmosphere. *International Sport Coaching Journal, 9*(2), 211-221.
44. **Hinkin, T. R.** (2005). Scale development principles and practices. R. A. Swanson ve E. F. Holton III (Eds.), *Research in organizations: Foundations and methods of inquiry* içinde (s. 161-179). San Francisco: Berrett-Koehler.
45. **Hofstede, G.** (2001). *Culture's consequences: comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
46. **Hu, L. T. ve Bentler, P. M.** (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: a Multidisciplinary Journal, 6*(1), 1-55.
47. **Huber, M. J., Fruth, J. D., Avila-John, A. ve López-Ramírez, E.** (2016). Teacher self-efficacy and student outcomes: A transactional approach to prevention. *Journal of Education and Human Development, 5*(1), 46-54.
48. **Jackson, B. ve Beauchamp, M. R.** (2010). Self-efficacy as a meta-perception within coach-athlete and athlete-athlete relationships. *Psychology of Sport and Exercise, 11*(3), 188-196.
49. **Jensen-Campbell, L. A. ve Graziano, W. G.** (2001). Agreeableness as a moderator of interpersonal conflict. *Journal of Personality, 69*(2), 323-362.
50. **Kavussanu, M.** (2008). Moral behaviour in sport: A critical review of the literature. *International Review of Sport and Exercise Psychology, 1*(2), 124-138.
51. **Kavussanu, M. ve Ring, C.** (2017). Moral identity predicts doping likelihood via moral disengagement and anticipated guilt. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 39*(4), 293-301.
52. **Kavussanu, M., Seal, A. R. ve Phillips, D. R.** (2006). Observed prosocial and antisocial behaviors in male soccer teams: Age differences across adolescence and the role of motivational variables. *Journal of Applied Sport Psychology, 18*(4), 326-344.
53. **Kavussanu, M., Stanger, N. ve Ring, C.** (2015). The effects of moral identity on moral emotion and antisocial behavior in sport. *Sport, Exercise, and Performance Psychology, 4*(4), 268-279.
54. **Kavussanu, M., Willoughby, A. ve Ring, C.** (2012). Moral identity and emotion in athletes. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 34*(6), 695-714.
55. **Kline, R. B.** (2016). *Principles and practice of structural equation modeling* (4. Baskı). New York: Guilford.
56. **Lirgg, C. D., Dibrezzo, R. ve Smith, A. N.** (1994). Influence of gender of coach on perceptions of basketball and coaching self-efficacy and aspirations of high school female basketball players. *Women in Sport and Physical Activity Journal, 3*(1), 1-14.
57. **Mills, J. ve Clark, E. S.** (1982). Exchange and communal relationships. L. Wheeler (Ed.), *Review of personality and social psychology* içinde (Cilt. 3, s. 121-144). Beverly Hills, CA: Sage.
58. **Myers, N. D., Wolfe, E. W. ve Feltz, D. L.** (2005). An evaluation of the psychometric properties of the coaching efficacy scale for coaches from the United States of America. *Measurement in Physical Education and Exercise Science, 9*(3), 135-160.
59. **Netemeyer, R. G., Bearden, W. O. ve Sharma, S.** (2003). *Scaling procedures*. Thousand Oaks, CA: Sage.
60. **Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H.** (1994). *Psychometric theory* (3. Baskı). New York: McGrawHill.
61. **Peláez, S., Aulls, M. W. ve Bacon, S. L.** (2016). Morality in sport: The coach's perspective. *International Journal of Sports Science & Coaching, 11*(2), 237-249.
62. **Romand, P. ve Pantaléon, N.** (2007). A qualitative study of rugby coaches' opinions about the display of moral character. *The Sport Psychologist, 21*(1), 58-77.
63. **Rubin, D. B.** (1976). Inference and missing data. *Biometrika, 63*(3), 581-592.
64. **Sage, L., Kavussanu, M. ve Duda, J.** (2006). Goal orientations and moral identity as predictors of prosocial and antisocial functioning in male association football players. *Journal of Sports Sciences, 24*(05), 455-466.
65. **Saylık, A.** (2019). Hofstede'nin kültür boyutları ölçeğinin Türkçeye uyarlanması; geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 8*(3), 1860-1881.
66. **Schmitt, D. P., Allik, J., McCrae, R. R. ve Benet-Martínez, V.** (2007). The geographic distribution of Big Five personality traits: Patterns and profiles of human self-description across 56 nations. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 38*(2), 173-212.
67. **Schunk, D. H.** (1991). Self-efficacy and academic motivation. *Educational Psychologist, 26*(3 ve 4), 207-231.
68. **Schwartz, S. H.** (1990). Individualism-collectivism: Critique and proposed refinements. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 21*(2), 139-157.
69. **Sezen-Balçıklı, G.** (2009). Fair play and empathy: A research study with student teachers. *Journal of US-China Public Administration, 6*(4), 79-84.
70. **Sezen-Balçıklı, G.** (2014). Fair play in professional sports: Sportspersonship orientations of futsal players. *FairPlay, Revista de Filosofía, Ética y Derecho del Deporte, 2*(1), 33-49.
71. **Sezen-Balçıklı, G. ve Sezen, M.** (2019). The relationship between empathy and antisocial-prosocial behaviours in youth field hockey players. *International Journal of Learning and Change, 11*(1), 57-65.
72. **Sezen-Balçıklı, G. ve Yıldırım, İ.** (2011). Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 9*(2), 49-56.
73. **Sezen-Balçıklı, G. ve Yıldırım, İ.** (2018). Elit salon hokeyi oyuncularında empatik beceri ile prososyal davranışlar arasındaki ilişki. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 23*(1), 1-8.
74. **Sezen-Balçıklı, G., Aktaş, İ. ve Sezen, M.** (2018). Antrenörlerin sportmen davranış ölçeğinin Türkçe uyarlama çalışması. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 16*(4), 236-245.
75. **Shields, D. L., Funk, C. D. ve Bredemeier, B. L.** (2018). Relationships among moral and contesting variables and prosocial and an-

- tisocial behavior in sport. *Journal of Moral Education*, 47(1), 17-33.
76. **Shields, D., Bredemeier, B. L., LaVoi, N. M. ve Power, F. C.** (2005). The sport behaviour of youth, parents and coaches. *Journal of Research in Character Education*, 3(1), 43-59.
77. **Skaalvik, E. M. ve Skaalvik, S.** (2007). Dimensions of teacher self-efficacy and relations with strain factors, perceived collective teacher efficacy, and teacherburnout. *Journal of Educational Psychology*, 99(3), 611-625.
78. **Smoll, F. L. ve Smith, R. E.** (2002). Coaching behavior research and intervention in youth sports. F. L. Smoll ve R. E. Smith (Eds.), *Children and youth in sport: A biopsychological perspective* içinde (2. Baskı, s. 211–234). Dubuque, IA: Kendall/Hunt Publishing.
79. **Spruit, A., Van Vugt, E., Van Der Put, C., Van Der Stouwe, T. ve Stams, G. J.** (2016). Sports participation and juvenile delinquency: A meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(4), 655-671.
80. **Stanger, N. ve Backhouse, S. H.** (2020). A multistudy cross-sectional and experimental examination into the interactive effects of moral identity and moral disengagement on doping. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 42(3), 185-200.
81. **Tabachnick, B. G. ve Fidel, L. S.** (2013). *Using multivariate statistics* (6. Baskı). Boston: Pearson.
82. **Thompson, B.** (2004). *Exploratory and confirmatory factor analysis: Understanding concepts and applications*. American Psychological Association.
83. **Triandis, H.** (2018). *Individualism and collectivism*. New York: Routledge.
84. **Tsorbatzoudis, H., Daroglou, G., Zahariadis, P. ve Grouios, G.** (2003). Examination of coaches' self-efficacy: Preliminary analysis of the coaching efficacy scale. *Perceptual and Motor Skills*, 97, 1297-1306.
85. **Vidoni, C. ve Ulman, J. D.** (2012). The fair play game: Promoting social skills in physical education. *Strategies*, 25(3), 26-30.
86. **Wang, X., Yang, L., Yang, J., Wang, P. ve Lei, L.** (2017). Trait anger and cyberbullying among young adults: A moderated mediation model of moral disengagement and moral identity. *Computers in Human Behavior*, 73(2017), 519-526.
87. **Worthington, R. L. ve Whittaker, T. A.** (2006). Scale development research: A content analysis and recommendations for best practices. *The Counseling Psychologist*, 34(6), 806-838.
88. **Yıldız, M., Şenel, E. ve Yıldırım, İ.** (2018). Prosocial and antisocial behaviors in sport: The roles of personality traits and moral identity. *The Sport Journal*, 21, 1-13.
89. **Yılmaz, F. ve Yılmaz, F.** (2015). Ahlakî Kimlik Ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4), 111-134.
90. **Yoo, B., Donthu, N. ve Lenartowicz, T.** (2011). Measuring Hofstede's five dimensions of cultural values at the individual level: Development and validation of CVSCALE. *Journal of International Consumer Marketing*, 23(3-4), 193-210.
91. **Zhao, H. ve Seibert, S. E.** (2006). The Big Five personality dimensions and entrepreneurial status: A meta-analytical review. *Journal of Applied Psychology*, 91(2), 259–271.